

Т. І. Березюк

Лесевич Володимир Вікторович

ЛЕСЕВИЧ Володимир Вікторович (псевд.: Вл. Викторов, Українець; 15(27). 01. 1837, с. Денисівка Лубен. пов. Полтав. губ., нині Оржиц. р-ну Полтав. обл. – 13(26). 11. 1905, Київ) – філософ, публіцист, фольклорист, громадський діяч. Чоловік [Л. Лесевич](#). Закін. 1-у Київ. гімназію (1851), Микол. інж. академію (1856) та академію Генштабу (1861) у С.-Петербурзі. 1856–59 служив офіцером у 1-му Кавказ. сапер. батальйоні, брав участь у боях із горцями, 1861 вийшов у відставку. У влас. маєтку на Полтавщині 1864 заснував першу в Україні зразк. нар. школу з укр. мовою навч., яку за розпорядженням властей незабаром закрили. Цей акт адм. сваволі набув розголосу у пресі (зокрема у ж. «Колокол» вміщено кілька статей, згодом Л. зустрівся з О. Герценом у Лондоні). Переїхав до С.-Петербурга, де співпрацював із ж. «Отечественныя записки», «Вѣстникъ Европы»; 1875 заснував Літ. фонд ім. Т. Шевченка та Укр. видавн. товариство (намір надрукувати роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного не вдався через цензуру). У 1870-х рр. – у складі с.-петербур. гуртків «Товариство тверезих філософів», «Ольхин. клуб». Був прихильником позитивізму О. Конта (1860–70-і рр.); через позитивіст. концепції неокантіанства еволюціонував до філософії емпіріокритицизму Р. Авенаріуса (1890-і рр.), вважаючи це вершиною розвитку філос. думки. Розглядав філософію як вищий синтез наук. ідей та наук.-філос. світогляд. Виступав проти «пережитків» теології і метафізики; у релігії вбачав переважно обмежуюче свободу людини духовне начало. В І. Канта цінував антиметафіз. тенденцію, обмеження знання досвідом. У своєму емпіризмі не виділяв місця апріор. елементам пізнання. З позицій емпіризму критикував умогляд філософів, зокрема В. Соловйова. Замінював містико-метафіз. властивості причинності вченням про співвідношення причини та дії. Захищав суб'єктив. метод у соціології: привнесення оцінки у судження про дійсність можливе там, де

мають на увазі не чисте знання, а знання як основу дії. Недолік позитивізму вбачав у тому, що в судженнях про люд. діяльність відсутня морал. оцінка. За підозрою у зв'язках із народниками заарешт. 3 квітня 1879, адміністративно висланий до Сибіру (Єнісейськ, Красноярськ), де перебував бл. 3-х р.; від 1881 – під наглядом на Кавказі, від 1882 – у Полтаві, 1885–88 – у Твері. Під псевд. Українець опублікував ст. «Революционеры и естественный ход событий» // «Вѣстникъ народной воли», Женева, 1883, № 1. Автор низки статей про буддизм, літ.-крит. розвідок про Данте, Г.-Е. Лессінга. Повернувся у С.-Петербург, де приєднався до гуртка М. Михайловського. Співзасн. ж. «Русское богатство». Організував Товариство вивчення етнографії та історії України, планував створити благодійне Товариство для видання корис. книг укр. мовою. Обстоював тезу про рівноправність нац. мов, доводячи необхідність здійснення освіт. справи кожного народу рідною мовою у ст. «Всемирный язык и народные языки» // «Русская мысль», 1900, № 11–12. Цікавився нар. творчістю, збирав матеріали для дослідж. з фольклору. У березні 1901 за підписання звернення з протестом проти побиття студентів і літераторів на Казан. площі у С.-Петербурзі заарешт. і висланий до Полтави. Як актив. прихильник нац. самовизначення України підтримував творчі та особисті відносини з М. Драгомановим, В. Мальованим, І. Франком, М. Грушевським. 1902–03 перебував в Італії, Франції. Брав участь у Міжнар. соціол. конгресі (Париж, 1903). Читав лекції у Вищій рос. школі сусп. наук (С.-Петербург). Написав передмову до зб. «Оповідання» Р. Чмихала (Л., 1904). Останні роки жив у Києві.

Основні праці

Опыт критического исследования основ начал позитивной философии. С.-Петербург, 1877; Письма о научной философии. С.-Петербург, 1878; Этюды и очерки. С.-Петербург, 1886; Что такое научная философия. С.-Петербург, 1891; Всемирный язык и народные языки // Рус. мысль. 1900. Кн. 11–12; Происхождение современного романа // Там само. 1901. Кн. 4; Евгений Павлович Гребенка. Опыт характеристики // Там само. 1904. Кн. 1–2; Эмпириокритицизм как единственная научная точка зрения. С.-Петербург, 1909; Собрание сочинений. Москва, 1915. Т. 1; 1916. Т. 2; 1917. Т. 3.

Рекомендована література

1. Грушевський М. Володимир Лесевич. Іван Рудченко. Некрольоґічні замітки // Зап. НТШ. 1905. Т. 68, кн. 6;
2. Кареев Н. Памяти В. В. Лесевича // Современность. 1906. № 1;
3. Ганейзер Е. В. В. Лесевич в письмах и воспоминаниях // Голос минувшего. 1914. № 8;
4. Русский позитивизм (В. В. Лесевич, П. С. Юшкевич, А. А. Богданов). С.-Петербург, 1995;
5. Завгородній Ю. Володимир Лесевич і його зацікавлення Сходом // Наук. зап. Нац. університету «Києво-Могилян. академія». Філософія і релігієзнавство. 2009. Т. 89.

Покликання на статтю:

Лесевич Володимир Вікторович / Т. І. Березюк // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-54412>. – Останнє поновлення : 1 січ. 2023.

2001-2023 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).